

Falske erindringer

- Hvad viser Crombachs undersøgelse?
- Hvad viser det om vores hukommelse?
- Hvilken metode er brugt?

Forskningsnyt: Falske erindringer

Når vores tanker og fantasier i en tid har kredset om en bestemt begivenhed, kan det let ske, at vores evne til at skelne mellem fantasi og hukommelse svigter, så vi tror, at vi kan huske noget, som vi reelt kun har fantaseret om!
Af Thomas Nielsen

Det fremgår af en ny hollandsk undersøgelse, ledet af Hans F. Crombag. Denne undersøgelse tog udgangspunkt i flykatastrofen den 4. oktober 1992, hvor et El Al-transportfly kort efter starten fra Amsterdams lufthavn fik motorstop i begge de venstre motorer og ikke kunne klare sig med de to højre motorer. Piloten besluttede at forsøge at vende tilbage til lufthavnen og fløj i en stor bue ud over Amsterdam tilbage mod lufthavnen, men undervejs tabte flyet så meget højde, at det til sidst ramte ind i en 11-etages beboelsesejendom i forstaden Biljemermeer.

Efter dette ulyksalige sammenstød mellem fly og beboelsesejendom udbrød der brand i ejendommen, og foruden de fire besætningsmedlemmer i flyet blev 39 beboere i ejendommen dræbt som følge af denne ulykke.

Kort tid efter ulykken blev der i hollandsk TV bragt udførlige tv-reportager om katastrofen med billeder fra det brændende højhus. Og i de følgende måneder blev det i medierne diskuteret, hvem der havde ansvaret for katastrofen, og hvad der kunne gøres for at undgå lignende katastrofer i fremtiden.

Den omtalte flyulykke var altså noget, de fleste hollændere havde læst om i aviserne og set udførlige reportager om i TV. På denne baggrund stillede de hollandske forskere sig det spørgsmål, om det kunne tænkes, at nogen – et års tid efter ulykken – kunne forveksle deres forestilling om selve ulykken med hvad de faktisk havde set i TV.

For at undersøge denne mulighed gav de hollandske forskere et års tid efter ulykken et simpelt spørgeskema til ca. 200 studerende og kolleger. Udover spørgsmål om alder og køn indeholdt spørgeskemaet kun to spørgsmål af interesse i denne forbindelse. Det første spørgsmål lød: Så du i sin tid tv-optagelsen af selve ulykken, hvor flyet styrtede ned i beboelsesejendommen?

Da der selvfølgelig ikke eksisterede en sådan tv-optagelse, burde alle 200 personer svare nej til det spørgsmål, men det viste sig, at hele 55% – altså over halvdelen af alle forsøgspersonerne – svarede ja til spørgsmålet!

For de, der svarede ja til det pågældende spørgsmål, var der et yderligere spørgsmål: Efter at flyet ramte bygningen, udbrød der brand i denne. Hvornår udbrød denne brand? Der var tre svarmuligheder: a) Lige efter ulykken, b) Nogle få minutter efter og c) Det husker jeg ikke.

Selvom stort set alle havde set tv-optagelser af den brændende ejendom, havde ingen set selve ulykken og burde derfor ikke kunne svare andet end c): Det husker jeg ikke. Alligevel svarede 80% af disse forsøgspersoner enten a) eller b). Disse personer mente altså ikke alene, at de kunne

huske at have set en ulykke på TV, som de umuligt kunne have set; de mente også at kunne "huske" intervallet mellem ulykken og den efterfølgende brand.

Forskerne finder det forbløffende, at over halvdelen af denne – formodentlig ganske intelligente – gruppe af forsøgspersoner således totalt kunne forveksle deres forestillinger om ulykken med, hvad de mente at huske at have set på TV. En videre analyse af resultaterne viste iøvrigt, at denne tendens til at forveksle fantasi med hukommelse var langt mere udtalt for de kvindelige end for de mandlige forsøgspersoners vedkommende.

I en efterfølgende undersøgelse med 90 jura-studerende var det hele 60 personer – altså 2/3 af de udspurgte – der ligeledes svarede ja til spørgsmålet om, hvorvidt de kunne "huske" at have set selve ulykkesøjeblikket i TV. I denne undersøgelse blev forsøgspersonerne også spurgt, om de kunne huske flyvemaskinens retning i det øjeblik, den ramte bygningen. Næsten alle 60 personer mente at kunne huske at have set på TV, at maskinen enten fløj vandret, lodret eller skråt ind i ejendommen – på trods af, at de selvfølgelig ikke kunne have set dette på TV. Ligeledes mente de fleste af de 60 forsøgspersoner med "falske tv-erindringer" at kunne huske, om flyet allerede var i brand eller ej, da den stødte ind i beboelsesejendommen, og om den "blev siddende" i bygningen eller faldt til jorden i ét eller mange små stykker.

Denne simple hollandske undersøgelse kan altså give anledning til alvorlig tvivl på vores evne til overhovedet at skelne klart mellem fantasi og virkelighed, når vi fortæller, hvad vi mener at kunne huske fra vores fortid.